

ШТО Е „ЕВРОПСКИ НАСТАВНИК“?

Документ за дискусија

Европска мрежа за политики за образование на наставници (ENTEП)

Што е ENTEП?

ENTEП постои за да промовира соработка меѓу земјите-членки на Европската унија во однос на нивната улога во политиките за иницијално образование за наставници, доквалфикација и политики за натамошно образование на наставници, со цел да придонесе за:

- зголемување на квалитетот на образованието за наставници со цел, за возврат, да се зголеми квалитетот на образованието и обуката во Европската унија на начин кој соодветствува на предизвиците за доживотно учење во општество базирано на знаење;
- развивање на европска димензија на образованието во образовните програми за наставници;
- подобрување на јавниот имиџ на професијата наставник и на взаемна доверба во квалификациите на наставниците доделени од страна на земјите-членки;
- промовирање на мобилност на наставниците во Европската унија.

За да ги постигне своите цели, Мрежата развива можности за учење од други членови во однос на политиките за образование на наставници, преку анализа и споредба на политики и прашања, и со споделување на добрите практики преку неколку видови активности. Мрежата користи отворена рамка на референци за неформална размена и споделува знаење врз основа на пишани и усни презентации поврзани со конкретни предизвици и прашања за политиките за образование на наставници¹. Еден од очекуваните резултати на ваквата размена се и документите за дискусија – како што е „Што е европски наставник“? – кои се достапни за пошироката публика.

Вовед во овој Документ за дискусија

Во целото општество, Европа станува сè повеќе важна референтна точка. За наставниците, одговорни за подготвување на следните генерации европејци, ова е можеби уште поважно. Целта на ENTEП е да развива европска димензија на образованието во образовните програми за наставници. Сепак, иако европските наставници работат во рамките на европскиот контекст, ние сè уште многу малку знаеме за нивното „европејство“, со други зборови, што претставува наставникот во рамките на разбирањето за европскиот професионализам.

Овој документ за дискусија ќе послужи како појдовна точка во натамошните дискусии за идните улоги на наставниците во Европа и ќе придонесе за издигнување на свеста за новото очекување за тоа што претставува европски наставник, т.е., наставник кој работи во европски контекст на професионализам. Ова може да помогне во

---

¹ За повеќе информации погледнете: <http://www.pa-feldkirch.ac.at/entep/>

создавањето на „европски простор“ во образовните активности за наставници, каде што *ENTEP* гледа потенцијал за професионален развој. Прашањето од насловот се користеше за овој напор да се направи поексплицитен и не е наменет за создавање на „стандардизиран модел на наставник“. Доколку постои единство во диверзитетот преку националните идентитети, останува прашањето: што е тоа што го прави еден наставник „европски“?

Документот за дискусија прво ги разгледува општите компетенции на наставникот потребни за се задоволат предизвиците на 21^{от} век. Вториот дел ги презентира наодите на студијата за идните барања во однос на компетенциите на наставниците, спроведена од страна на Експертската група А за образование на наставници во рамките на процесот *Образование и обука 2010*. Третиот дел ги резимира елементите што членовите на *ENTEP* ги имаат собрано во поглед на тоа што претставува „европскиот наставник“.

1. Компетенции на наставниците во 21^{от} век (перспектива на истражувањето)

Податоците поднесени од страна на националните претставници на *ENTEP* за овој документ покажуваат одредена тензија меѓу она што претставува „добар“ наставник генерално², со вештини соодветни за 21^{от} век, и „европскиот наставник“. Општото гледиште вели дека еден европски наставник мора да ги има истите основни вештини како и секој добар наставник. Прво, тој или таа треба да поседува длабоко знаење во сопствената предметна област и да поседува вештини за успешно да ги учи студентите³. Следниве вештини би можеле да се очекуваат (според Perrenoud, 1999⁴):

- организирање на можности за учење за студентите;
- управување со напредокот на учењето на студентот;
- справување со хетерогеноста на студентите;
- развивање посветеност за работа и за учење кај студентите;
- работа во тимови;
- учество во развивањето на курикулумот и организацијата на училиштето/школата;
- промовирање на посветеност кон училиштето кај родителите и кај заедницата;
- користење нови технологии во нивната секојдневна практика;
- решавање на професионалните должности и етичките дилеми;
- управување со сопствениот професионален развој.

Бидејќи знаењето и вештините на еден наставник зависат од неговото/нејзиното постојано учење и развој, тој/таа треба да се занимаваат со тековни истражувања и да биде свесен/на за општите социјални промени.

2. Менување на димензиите на улогата на наставниците и на обучувачите (перспектива на експертите на ЕУ)

² Цитираните критериуми за квалитет се однесуваат на наодите базирани на истражувањето или на збирот предизвици за 21^{от} век (како што е Експертската група А за образование на наставници за целите и задачите на ЕУ до 2010 година).

³ Во овој документ зборовите ученици и студенти се користат наизменично.

⁴ Perrenoud, Ph. (1999). *Dix nouvelles compétences pour enseigner. Invitation au voyage*. Paris: ESF.

Членовите на Експертската група за образование на наставници во однос на Целите на ЕУ до 1.1.2010 ги цитираа следниве промени на компетенциите кои формално се бараат од наставниците (и од обучувачите) во нивните земји во текот на последниве години. Овие промени беа воведени како реакција на прашањата за приемот на студенти, наставната средина и контекстуалните фактори што ги вклучуваат и општите социјални трендови и развојот на настаните на пазарот на труд. Членовите, исто така, беа поканети да ги идентификуваат идните промени за кои постои голема веројатност дека ќе се бараат во претстојните години како реакција на овие прашања. Следниве работи беа резимираны во форма на синтетизиран извештај⁵.

Влијание на социјалните промени

Промовирање нови очекувани резултати од учењето

- Придонес за граѓанското образование на студентите/учесниците на обуката
Како што се
  - Живеење во мултикултурно, инклузивно и толерантно општество;
  - Живеење според одржливи животни стилови во однос на прашањата за животната средина;
  - Справување со прашања за родова еднаквост во семејството, на работа и во социјалниот живот;
  - Живеење како европски граѓанин;
  - Управување со развојот на сопствената кариерата;
  - Итн.

- Промовирање на развојот на компетенции на студентите/учесниците на обуката во однос на општеството на знаење и доживотно учење
Како што се
  - Мотивација да се учи повеќе од задолжителното образование;
  - Учење како да се учи/учење на независен начин;
  - Обработка на информации;
  - Работа со компјутери;
  - Креативност и иновација;
  - Решавање проблеми;
  - Претприемаштво;
  - Комуникација;
  - Визуелна култура;
  - Итн.

- Поврзување на развивањето нови компетенции од курикулумите со училишни предмети

Диверзитет на новите студенти и промени во наставната средина

Работа во училишната реструктурирани начини

- Справување со социјалниот, културниот и етничкиот диверзитет на студентите
- Организирање средини за учење и олеснување на процесот на учење

⁵ Погледни го синтетизираниот извештај за првата задача на Експертската група за целите и задачите 1.1: Подобрување на образованието за наставници и обучувачи (WG1.1/02/002).

- Работа во тимови со наставниците и другите професионалци вклучени во процесот на учење на истите студенти

Работа „во училишницата“: во училиштето/центарот за обука и со социјалните партнери

- Работа на училишниот курикулум, организацискиот развој и евалуација
- Соработка со родителите и со другите социјални партнери

Интегрирање на ИКТ во формалните ситуации за учење и во сите професионални практики

Зголемување на нивоата на наставната професионализација

Дејствување како професионалци

- Дејствување на истражувачки начин или на начин за решавање проблеми
- Преземање поголема одговорност за сопствениот професионален развој од перспектива на доживотно учење

Овој – во ниеден случај комплетен – список, во поголема или помала мера, ги истакнува општите (нови) компетенции кои се бараат од секој (иден) наставник – со исклучок на конкретното упатување кон европското државјанство. Оттука, на ова може да се гледа како на основа за дискусија во насока на општите компетенции за идните европски наставници.

3. „Европејство“

Наставниците во Европската унија не вршат само едукација на идните граѓани на нивната конкретна земја-членка, туку и ги поддржуваат да станат идни генерации на европски граѓани. Тие работат во национална рамка, што ја нагласува потребата за национален идентитет како основа за транснационална свесност во рамките на европското општество. Терминот „европска димензија“ беше користен за балансирање на националните и транснационалните вредности во креирањето на образовната политика.

Овој документ за дискусија оди подалеку со тоа што одблиску го разгледува она што претставува „европејството“ во наставната професија. Од оваа перспектива, европската димензија ја сочинуваат голем број различни фази коишто се длабоко вкоренети во социо-политичкиот и културниот контекст на растечката европска заедница. Од аспект на политиките, овој преглед нема за цел да создаде формат на „европски супер наставник“, туку има намера да упати кон европските прашања кои потенцијално имаат конкретно значење во идните дискусии.

а) *Европски идентитет*: Европскиот наставник има одредени вредности што покажуваат дека тој или таа не е само национален наставник, туку и наставник кој предава „повеќе“ од националниот курикулум. Тој/таа би се гледал себе си како некој кој има корени во една конкретна земја, но во исто време припаѓа на поголемата европска целина. Ова коегзистирање на националниот идентитет и транснационалната свесност обезбедува важна перспектива за прашањата за хетерогеноста. Оттука, диверзитетот во рамките на единството е клучен аспект за развиен европски идентитет со отворен ум кон светот.

б) *Европско знаење*: Европскиот наставник поседува одредено знаење за другите европски системи на образование, а можеби и за работите на образовната политика на ниво на ЕУ. Тој/таа го вреднува сопствениот образовен систем и истиот го гледа во релација со другите европски системи. Тој/таа има знаење за европските и светските работи. Европскиот наставник е свесен за европската историја (истории) и нејзиното (нивното) влијание врз современото европско општество.

в) *Европски мултикултурализам*: Европскиот наставник се ангажира во мултикултурната природа на европското општество. Тој/таа има позитивни релации со сопствената култура и е отворен/а за другите култури. Тој/таа знае како да се однесува во другите култури со доверба и без да доминира. Тој/таа работи со хетерогени групи, хетерогеноста ја гледа како вредна и ги почитува сите разлики. Тој/таа се справува со предизвиците на мултикултурните аспекти на општеството на знаење, и работи за да промовира еднакви можности.

г) *Европска јазична компетенција*: Европскиот наставник зборува повеќе од еден европски јазик со различни нивоа на компетентност. Тој/таа има искуства со други јазици во иницијалното и натамошното образование за наставници и е во состојба да предава предмети на јазици кои не се негов/нејзин мајчин јазик. Тој/таа поминува одреден временски период во земја каде што се зборува јазик различен од неговиот/нејзиниот мајчин јазик, и, исто така, комуницира на повеќе јазици со колегите и со лица од странство.

д) *Европски професионализам*: Европскиот наставник има образование кое му/и овозможува да предава во која било европска земја. Тој/таа има „европски“ приод кон предметните области во неговото/нејзиното предавање и поврзува теми што се протегаат во курикулумите од европска перспектива. Тој/таа разменува содржини од курикулумите и методологии со колегите од другите европски земји. Тој/таа внимава на и учи од различните традиции на настава и учење. Тој/таа користи примери од истражувања од други земји за да разбере и објасни професионални прашања и предава соодветно на тоа. Образованието за наставници сега работи кон нов професионализам со европска перспектива (на пр., тоа не ја ограничува наставната практика само во национални рамки). Голем број наставни предмети веќе се базираат на богатата историја на европската традиција, и тоа може корисно да се искористи. Заедничките програми и дипломи коишто ги нудат образовните институции во европските земји можат да го зајакнат развојот на европскиот професионализам, како што тоа може да го направат големиот број на можности што ги нуди модерната технологија.

ѓ) *Европско државјанство*: Европскиот наставник треба да дејствува како „европски граѓанин“. Тој/таа треба да покаже солидарност за граѓаните во другите европски земји и да ги споделува вредностите како што се почитување на човековите права, демократијата и слободата. Неговото/нејзиното критичко учење треба да поттикнува автономни, одговорни и активни граѓани на утрешната Европа. Аспектите на училишниот курикулум можат да се изготват во наставна област којашто може да се нарече „европски студии“, или „европејството“ може да се интегрира во сите делови на курикулумот.

е) *Европски мерки за квалитет*: Доколку постои нешто како европски наставник, тогаш мора да постои начин за споредување на формалните карактеристики на образовните системи за наставници во Европа. Сугестиите опфаќаат од формална проценка на системите до неформални размени и меѓукултурни посети. Болоњскиот процес

претставува важен чекор напред кон академската споредливост и постигнувањето сеопфатна рамка на квалификации за цела Европа. Зголемувањето на компатибилноста меѓу европските квалификации и во транспарентноста на резултатите на дипломците е од централно значење за болоњскиот/копенхагенскиот процес, и би ги отстранило пречките за мобилност на наставниците.

4. Мобилноста како цел

Европскиот наставник ги искусува придобивките од Европската унија делумно и преку лесната мобилност. Оваа мобилност вклучува студирање во странство и изучување јазици, како и запознавање со културите на другите земји во ЕУ. Тој/таа може да побара вработување во други земји и да ги користи програмите за размена коишто ги нуди Европската унија. Ова придонесува во создавањето на Европа на различни јазици и култури, и го негува културниот диверзитет како визија за заеднички живот во иднина.

Европскиот наставник ја олеснува мобилноста меѓу неговите/нејзините студенти со тоа што им овозможува физички и виртуален контакт со нивните колеги во другите европски земји. Размените на училници или училишта и програмите на ЕУ се средства за збогатување на процесот на заедничко учење и растење кон едно ново разбирање на европското државјанство. Тоа помага во подготвувањето за вработливост насекаде низ Европа и, конечно, за мобилност на работните места.

Во европската училница, модерните информатички и комуникациски технологии (ИКТ) се повеќе од технички уреди за играње и пребарување површни податоци. Наместо тоа, тие нудат ефективни инструменти за комуницирање преку лингвистичките и културните граници, со што ги просветлуваат утврдените и предвидливите рутини во училницата што ги произведуваат монокултурните приоди. Виртуелната мобилност во пронаоѓањето и распространувањето информации се смета за витален предуслов за физичка мобилност, и - исто така - е многу ефективна во транснационалната комуникација.

5. Компетенции на студентите

Иако компетенциите на студентите се вклучени во долгиот список на компетенции на наставниците во 2, некои аспекти ќе бидат дискутирани овде бидејќи тие беа конкретно споменати во извештаите на националните претставници. Овие поднесоци покажуваат дека европскиот наставник генерално ги претпочита наставните стилови ориентирани кон компетенции како средство за постигнување на неговите/нејзините цели и задачи. Сепак, студентите би требало да бидат во можност да реагираат на различните наставни стилови и традиции за учење.

Диверзитетот и мултикултурниот состав на училиштата можат да им помогнат на децата да се чувствуваат како дома во рамките на европската развојна комплексност и плурализам. Дел од улогата на наставникот е да ги подготви студентите за живот и работа во заедницата. Учењето на мултикултурните вредности значи стекнување опсежна општа и уметничка култура, учење странски јазици и развивање одредено знаење за европските и светските работи. Европскиот наставник ги охрабрува

студентите да ја развиваат оваа општа култура, заедно со критичката перспектива, за тие да можат да станат автономни, одговорни и активни граѓани.

Оваа култура формира основа за стекнување вештини коишто на студентите им овозможуваат да се движат, живеат и да работат во различни европски култури. Покрај запознавањето со различни култури, европскиот наставник, исто така, треба да може да анализира сложени интеркултурни прашања со цел да ги зајакне меѓукултурните процеси на учење.

6. Предлози за креирање и спроведување политики

Еден документ за дискусија на *ENTEP* е добар само доколу го информира дискурсот за политиката. Оттука, овој документ за дискусија е наменет да биде почетна точка за натамошни дискусии во однос на идните улоги на наставниците во Европа и ќе придонесе во прашањата на политиката на различни нивоа кон европски развој на професионализам на наставниците. Следните области можат да се сметаат за релевантни на различни нивоа во напредувањето на ова прашање.

а) Европско ниво

- Европска рамка за квалификации
- Заеднички европски принципи
- Препораки за земјите-членки за образованието на наставниците
- Европски програми (SOCRATES)

б) Национално

- Содржина на образовните програми за наставници
- Дефиниции на компетенциите и како се евалуираат
- Евалуации на иницијалниот/континуираниот прогресивен развој (Што се евалуира?)
- Акредитирање на студиите во други европски земји
- Како европските програми да се користат билатерално

в) Институционално

- Институционални политики за европска/меѓународна соработка
- Како да се осигура „сопственост“ на проектите на институционално ниво
- Како да се промовира програмата за мобилност и да се осигураат кредити/признавање
- Заеднички програми, магистерски/докторски студии
- Содржина на програмите